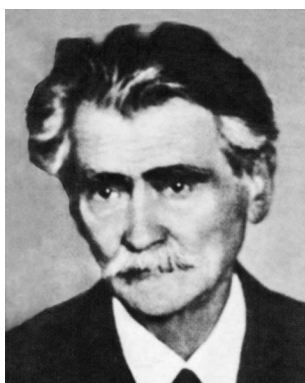

В. М. Ханко

Кричевський Василь Григорович

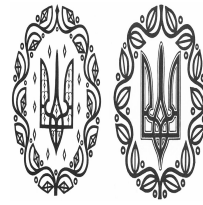
КРИЧЕВСЬКИЙ Василь Григорович (29. 12. 1872(10. 01. 1873), за іншими даними – 31. 12. 1872(12. 01. 1873), с. Ворожба, нині Лебединського р-ну Сумської обл. – 15. 11. 1952, Каракас, перепохований 1975 у м-ку Бавнд Брук, шт. Нью-Джерсі, США) – архітектор, графік, живописець, художник театру і кіно, колекціонер і дослідник народного мистецтва. Брат [Федора](#), батько [Василя](#), [Миколи](#) Кричевських та [Г. Кричевської-Лінде](#), дід [К. Кричевської-Росандич](#). Доктор мистецтвознавства (1939), професор (1917). Заслужений діяч мистецтв УРСР (1940). Дійсний член секції мистецтв (1922) та Всеукраїнського археологічного комітету (1925) ВУАН. Почесний член УВАН і АМ у США (1945). Закінчив Харківське технічно-залізничне училище (1889), відвідував лекції у Харківському університеті. Мистецтву навчався самостійно. Працював у Харкові під керівництвом [С. Загоскіна](#) (1889–91) та [О. Бекетова](#) (1898–1903). Один із фундаторів і професор Української академії мистецтв (1917), архітектурного і художнього інститутів (1922–25, 1928–41) у Києві, Одеського художнього політехнікуму (1927–28) і Вищої образотворчої студії у Львові (1943–44, одночасно – ректор); 1918–19 – директор Миргородського художньо-промислового інституту (нині Полтавської обл.).

Від 1944 – на еміграції в Австрії та Франції, від 1948 – у Венесуелі. Від 1897 – учасник мистецьких виставок у Харкові, Санкт-Петербурзі, Полтаві, Києві, Берліні, Парижі, Брюсселі, Празі, Тбілісі, Варшаві, Лондоні, Вашингтоні, Торонто, Каракасі, Філадельфії, Нью-Йорку. Персональні – у Києві (1903, 1910, 1935, 1940–41), Одесі (1940), посмертні – у Нью-Йорку (1953, 1962, 1972–73) та Філадельфії (1974). Творчість К. мала основоположне значення для еволюції українського мистецтва 20 ст. Для робіт К. характерні оригінальність, своєрідність у трактуванні національного на сучасний лад. Проектом будинку Полтавського земства

(1903–07) започаткував український архітектурний стиль (традиційні архітектурні форми і деталі, оздоблення поліхромною керамікою з прадавніх орнаментальних мотивів). У будівництві споруд різноманітного призначення для різних регіонів України поєднував раціоналізм нового часу з народними традиціями. 1911 започаткував модерне оформлення українських книжок і періодичних видань, екслібрисів, друкарських знаків. Блискуче вирішував дизайн та естетичне наповнення книг. Для його обкладинок характерна продумана композиція; застосовував українські візерунки зі шрифтовими елементами. Широко використовував спадщину української орнаментики (символи, ритміку, стилізацію, розмаїтість мотивів) у державних гербах і паперах, марках та банкнотах УНР.

Оригінально вирішив герби із зображенням тризуба в орнаментальному вінку. Живописним композиціям К. властиві імпресіоністична манера, чіткий лапідарний рисунок, декоративний малюнок з українським локальним колоритом. Національною самобутністю, глибоким знанням народного життя й побуту позначені декорації для театру М. Садовського, оформлення українських фільмів. К. – перший художник кіно, яке разом з О. Довженком вивів на європейський рівень. Творчість К. присвячена архітектурі й пластичному мистецтву. Масштабністю та багатогранністю творчої натури він нагадує мистців італійського Відродження. У багатьох царинах української культури йому належить роль першовідкривача. Пластичні твори К. увійшли в аннали українського мистецтва і є гордістю українського народу. Автор праць про український народний орнамент, монографії «Українське народне мистецтво» (не опубліковано); а також статей, зокрема «Розуміння українського стилю» // «Сяйво», 1914, № 3; «Хроніка–2000», 1994, № 1–2; «ОМ», 2000, № 3–4; «Архітектура доби» // «Червоний шлях», 1928, № 3; «До художнього оформлення будинку Т. Шевченка» // «Глобус», 1928, № 5; «Заповідник Т. Г. Шевченка в Каневі» // «Архітектура Радянської України», 1938, № 3 (співавтор); «Нарбут в Українській академії мистецтв» // «ОМ», 1997, № 1, 2. У Києві 1998 К. встановлено меморіальну дошку (скульптор Ю. Багалика, архітектор Р. Кухаренко). У Національному музеї-заповіднику українського гончарства (смт Опішня Зіньківського р-ну Полтавської обл.) 2013 відкрито Музей мистецтв родини Кричевських. Державній спеціалізованій художній школі-інтернату «Колегіум мистецтв у Опішному» 2014 присвоєно ім'я К. Окремі роботи зберігаються в НХМ, Національному музеї у Львові, Полтавському художньому і краєзнавчому музеях, Одеському, Сімферопольському, Харківському, Лебединському (Сумської обл.) художніх музеях, Шевченківському національному заповіднику в Каневі (Черкаської обл.), Українському музеї у Нью-Йорку, музеях Канади.

Фотоілюстрації

Основні твори

живопис – «Харків. Берег річки Лопань» (1892), «Харків. Осінь в університетському саду» (1894), «Харків. Куток Карпівського саду» (1895), «Алупка» (1897), «Ліс у Бабаях» (1898), «На Дніпрі» (1900), «Крим» (1901), «Гора Ай-Петрі» (1908), «Венеція. Острів Мурано» (1911), «Ярмарок» (1912), «Кирилівська церква у Києві» (1915), «Церква І. Мазепи» (1916), «Село Шпичинці» (1921), «Вулиця Прорізна в Києві» (1929), «Інтер'єр майстерні» (1933), «Київ. Ірининська вулиця» (1934), «Сорочинський ярмарок» (1938), «Сосни в Криму» (1948), «Церква над Дніпром» (1952); архіт. проекти – власний будинок у стилі французького Ренесансу (Харків, 1896); українська хата на виставці 12-го археологічного з'їзду в Харкові (1902); будинок Полтавського земства (1903–08); Народний дім (м. Лохвиця, 1904); будинки – М. Дмитрієва (м-ко Яреськи, нині село Шишацького р-ну), Д. Милорадовича (с. Веселий Поділ, нині Семенівського р-ну; усі – Полтавської обл., 1905), М. Грушевського (1909, оформлення фасаду і вестибюля), на вул. Полтавська (1908) та Кудрявська (1913; усі – у Києві); лікарня М. Стаховського (1913, Вінниця); павільйон України на Всесоюзній сільськогосподарській виставці у Москві (1923); сільський клуб-читальня для Міжнародної виставки у Парижі (1925); реконструкція Будинку-музею Т. Шевченка у Києві (1928); меморіальний музей Т. Шевченка поблизу його могили в Каневі (1934–37, співавтор П. Костирко); оформлення книжок – «Малюнки художника П. Д. Мартиновича до "Енеїди" Котляревського» (П., 1903), «Ілюстрована історія України» (1911) та «Культурно-національний рух на Україні в XVI–XVII ст.» (1912) М. Грушевського, «Українське мистецтво» В. Щербаківського (Л.; К., 1913; К.; Прага, 1926), «Контрасти: Лірика» Грицька Чупринки (Л., 1913), «350 років українського друку», «Українська книга XVI–XVII–XVIII ст.», «Українські народні думи та пісні історичні» Д. Ревуцького (усі – 1926), «Майстер корабля» Ю. Яновського (1928), «Будівлі: Поезії» М. Бажана (1929; усі – Київ), «Намисто» В. Винниченка (Х., 1929), понад 300 портретів українських письменників 19–20 ст. для антології «Українська поезія» (К., 1930, т. 1–4), «Твори» Б. Грінченка (Х., 1931), збірка «Українська пісня» (К., 1935), «Кобзар» Т. Шевченка (К., 1939), «Український православний календар на 1952 рік» (Нью-Йорк, 1952); декорації – до драми «Богдан Хмельницький» М. Старицького, опери «Сільська честь» П. Маскани (обидві – 1907), історичних драм «Тарас Бульба» і «Маруся Богуславка» М. Старицького (1908), опери «Галька» С. Монюшка (1909; усі – у театрі М. Садовського); надгробки – М. Дмитрієву (Полтава, 1909, скульптор Ф. Балавенський), М. Коцюбинському (Чернігів, 1930), Д. Заболотному (с. Заболотне Крижопільського р-ну Вінницької обл., 1932),

М. Грушевському (Київ, 1935, скульптор І. Макогон); проект пам'ятника українським учасникам Руху Опору у Франції (1947); проекти килимів і вибійки (1913), вишивання і вибійки для Кустарно-промислової спілки у Києві (1922); Великий і Малий державні герби УНР, Велика і Мала печатки УНР, державний кредитовий білет 2 грн (усі – 1918); друкарські знаки – для Всеукраїнської кооперативної видавничої спілки (1920), Українського наукового інституту книгознавства (1925), харківського видавництва «Рух» (1929); екслібриси – С. Єфремова (1920), С. Маслова (1927), Я. Стешенка (1928), Д. Ревуцького (1929), О. Макаренка (1930), Ю. Яновського (1932), П. Стефуранчика (1945); меблі для Будинку-музею Т. Шевченка в Києві (1925) та історичної секції ВУАН (1929); оформлення кінофільмів: «Тарас Шевченко», «Тарас Трясило» (обидва – 1926, режисер П. Чардинін; Одеська кіностудія ВУФКУ), «Звенигора» (1928, режисер О. Довженко), «Назар Стодоля» (1937, режисер Г. Тасін; обидва – на Одеській кіностудії художніх фільмів), «Сорочинський ярмарок» (1939, режисер М. Екк; Київська кіностудія художніх фільмів); ескізи ілюстрацій до повісті «Миргород» М. Гоголя (1935), роману «Чорна рада» П. Куліша (1946).

Рекомендована література

1. Фесак К. Василь Кричевський // Глобус. 1927. № 10;
2. Персональна виставка творів заслуженого діяча мистецтв, доктора мистецтвознавчих наук, професора В. Г. Кричевського (період творчості 1892–1940 рр.): Каталог. К., 1940;
3. Радіонов Г. В. Г. Кричевський: До характеристики твор. шляху // ОМ. 1940. № 7;
4. Щербаківський В. Пам'яті Василя Григоровича Кричевського // Визв. шлях. Лондон, 1954. Кн. 1–4, 7–8;
5. Ханко В. Василь Кричевський // НТЕ. 1973. № 1;
6. Павловський В. Василь Григорович Кричевський: Життя і творчість. Нью-Йорк, 1974;
7. Чепелик В. Майстер корабля архітектурного відродження // АрхУ. 1991. № 5;
8. Блюміна І. Родове дерево Кричевських // Вітчизна. 1992. № 11;
9. Ясієвич В. Василь Кричевський – співець українського народного стилю // Укр. мистецтвознавство. К., 1993. Вип. 1;
10. Карамаш С. Цей незалежний Кричевський: До 120-річчя від дня народж. // Київ. вісн. 1993, 3 лют.;
11. Попович В. Василь Кричевський // Сучасність. 1994. № 3;
12. Лагутенко О. Від модерну до конструктивізму: Книжкова графіка Василя Кричевського // Родовід. 1995. № 3(12); Чепелик В. Слава великого майстра // Артанія: Альм. 1996. Кн. 2;
13. Тарахан-Бережа З. Василь Кричевський і національний музей-пам'ятник (До 125-ї річниці з дня народж. мистця) // ОМ. 1998. № 1;
14. Лебедєв Г. Повернення в Україну спадщини художників Кричевських // КС. 2000. № 6;
15. Виставка «Мистецька родина Кричевських»: Буклет. П., 2002;

16. Владимірова Н. До ювілею В. Г. Кричевського // Мистецтвознавство України: Зб. наук. пр. К., 2003. Вип. 3;
17. Ковальчук О. Митець, народознавець і педагог Василь Кричевський // НТЕ. 2003. № 1–2;
18. Маричевська О. Український архітектурний модерн Василя Кричевського (100-річчя з часу спорудження будинку Полтав. земства) // ОМ. 2003. № 4;
19. Рубан-Кравченко В. Кричевські і українська художня культура ХХ століття. Василь Кричевський. К., 2004. Кн. 1;
20. Твори В. Г. Кричевського у зібранні Харківського художнього музею: Буклет. Х., 2006;
21. Кіндрась Е. Венесуельське сонце українського генія // ДТ. 2007, 14 квіт.;
22. Щербаківський В. Пам'яті Василя Григоровича Кричевського // ПУ. 2007. № 4;
23. Манжара Г. Василь Кричевський і Тарас Шевченко. На перетинах історії // ОМ. 2014. № 1;
24. Вітченко Д. Харків Василя Кричевського // ПУ. 2014. № 6;
25. Денисенко О. Пленерні студії Василя Кричевського // Там само;
26. Нестеренко П. Книжкові знаки Василя Кричевського // Там само;
27. Орлова Н. Василь Кричевський і Будинок-музей Тараса Шевченка // Там само;
28. Нешта О. Софія Київська у творчості Василя Кричевського // Там само.

Бібліографічний опис:

Кричевський Василь Григорович / В. М. Ханко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-1645>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).